

GÁBOR ADRIENN

Misszióban Kodály nyomdokain

Tudományos körökben jól ismertek Kodály Zoltán törvényszintű nevelési elvei, elévülhetetlen érdemei, a magyar zenepedagógia atyjának gazdag elméleti és művészeti munkássága. A kodályi életművön túl a zenetanárok „hivataltól” ismerik a mester közvetlen munkatársainak-tanítványainak, Ádám Jenőnek és Forrai Katalinnak a nevét is, akik az iskolai, illetve az óvodai és bölcsődei ének-zene módszertanokat dolgozták ki, amelyek alapján magyar gyermekek százazrei kaptak-kapnak minőségi zenei nevelést bölcsődétől zeneakadémiáig. Van azonban egy név és egy mozgalom, amelyet a „laikusok”: édesanyák és édesapák is ismernek: dr. Gállné Gróh Ilona és a RINGATÓ. Tanulmányomban azt a jó gyakorlatot mutatom be, amely Ringató® Országos Zenei Nevelési Program néven családok ezreinek mutat példát a három év alatti gyermekek zenei nevelésének lehetőségeire, immáron két évtizede.

Bevezető gondolatok

A kisgyermekkori zenei nevelés iránti elkötelezettség a 21. században már nem pusztán az alapfokú nevelési intézmények (bölcsőde, óvoda, általános iskola) országos és helyi programjaiban, hanem a tájékozott szülők nevelési elképzeléseiben is megjelenik, sőt fontos helyet kap. Elsősorban Budapesten és a nagyobb vidéki városokban egyre több, kisgyermeknek szóló fejlesztő foglalkozással és szabadidős baba-mama programmal lehet találkozni. Ahogy egyre tudatosabbá válnak a szülők az iskolázottságuk és a média hatására, úgy növekszik az igényük gyermekeik minél korábbi és minél komplexebb fejlesztésére. A korai fejlesztés különböző szinterei és módszerei között a zenei nevelésnek kitüntetett szerepe van. Talán nem túlzás kijelentenünk, hogy a kisgyermekes családok körében már „divat” is valamilyen zenés foglalkozáson részt venni.

A muzsika – az érzelmekre gyakorolt elementáris hatása révén – nemcsak a testet és a szellemet táplálja, de a lelket is. A közösségben megélt, érzelemdús zenei élmény a különböző zenei képességek fejlődése mellett a társas kapcsolatok pozitív alakulását is eredményezi. A zenés foglalkozásokon résztvevő gyermekek többségének ezek az alkalmak jelentik az első közösségi élményeket. A kisgyermek zenei nevelésével történő direkt vagy indirekt fejlesztése során ugyanakkor nemcsak a gyermekek, de a szülők is élményben és „képzésben” részesülnek.

Az aktuálisan fellelhető zenei foglalkozások palettáján, a jobbára elszigetelt, helyi kezdeményezések sorából kiemelkedik egy stabil, országos hálózattal rendelkező

kisgyermekkorai zenei nevelési program: a Ringató. Jelen tanulmány arra irányul, hogy bemutassa a Ringató Országos Zenei Nevelési Programot, illetve közzé tegye a Ringatóval kapcsolatos első, tudományos igényű végzett, kismintás vizsgálatot, amely rávilágít a főbb kérdésekre.

A Ringató bemutatása

A Ringató® Országos Zenei Nevelési Program megálmodója és programgazdája Forrai Katalin-díjas énektanár-karvezető, maga is egykori Forrai-tanítvány. Ő az, aki hétről hétre harcba száll a legkisebbeket is bekebelezni igyekvő, igénytelen tömegkultúra ellen, és elkötelezett munkatársaival azon fáradozik, hogy szíveket és elméket nyerjen a magyar zenepedagógia ügyének és a nemzeti értékeknek. Dr. Gállné Gróh Ilona 1991-ben kezdett foglalkozásokat tartani Szekszárdon, 2006-tól pedig országos hálózattá építette a Ringatót. Ma már 42 foglalkozásvezető 97 településen (voltaképp az ország minden pontján), 127 helyszínen tart hétről hétre Ringató foglalkozásokat, de a Ringató a világ több pontján is rendszeresen előfordul. Valódi mozgalommá, kultúrmisszióvá vált tehát mindaz, amely Kodály Zoltán zenepedagógiai koncepciójának szellemében útjára indult két évtizede. Sok ezer édesanya, édesapa és nagyszülő jut így hozzá ahhoz a nemzeti kultúrkincshez, amely néhány generációval bennünket megelőzően még „köznyelv” volt, de a 21. század urbanizált társadalmában már csak szervezett közvetítéssel és újratanulás révén juthat el elődeinktől hozzánk, és tőlünk gyermekeinkig.

Ötödik éve vagyok a Ringató-hálózat tagja, többnyire Siófokon és környékén vezetek foglalkozásokat, alkalmanként előadást is tartok a kisgyermekkorai zenei nevelésről. Tapasztalataim és elméleti ismereteim arra indítottak, hogy felmérést végezzek a Ringatóra járó édesanyák – egyelőre szűk, csak három dunántúli megyét felölelő – körében arról, hogy az egyes fejlesztési területeken a Ringató mint eszköz mennyire használható.

A Ringató mint különleges oktatási-nevelési szituáció

„Arra a kérdésre, hogy mikor kezdődjék a gyermek zenei nevelése, azt találtam felelni: kilenc hónappal születése előtt. Első percben tréfára vették, de később igazat adtak. Az anya nemcsak testét adja gyermekének, lelkét is a magából építi fel. Ha az anya alkoholista, ez rányomja bélyegét a gyermekekre. Ha pedig zenei alkoholista – így nevezném, aki csak rossz, selejtes zenével él –, okvetlenül meglátszik a gyermekén. Ezért ma még tovább mennék: nem is a gyermek: az anya születése előtt kilenc hónappal kezdődik a gyermek zenei nevelése.” (Kodály, 1964: 246). Ez a művészeti neveléssel foglalkozó gyermeknap konferencián

Párizsban, 1948-ban elhangzott mély tartalmat hordozó gondolatfüzér a kisgyermek zenei nevelésével foglalkozó pedagógusok vezérfonalává vált.

Kodály – az anya-gyermek kötődést kutató vizsgálatokat jóval megelőzően – feltehetően arra gondolt, hogy az édesanyának hinnie kell az énekszó, az érintés és a ritmikus mozgás erejében, gyermeke egészséges lelki és mentális fejlődése szempontjából. A régiségben, amikor tudás, ismeret, információ, szokás, rítus magától értetődően hagyományozódott át apáról fiúra, anyáról leányra, öregről fiatalra az egyes közösségekben, a zenei anyanyelv is köznyelv volt. A szokásdalok, népdalok, gyermekjáték-dalok hangkészlete, felépítése, ritmikája, a játékok módja és minden egyéb jellemzője automatikusan a felcseperedő gyermek sajátjává vált, az elsajátítás természetes és magától értetődő volt, nem pedig művi – ellentétben a mai urbanizált korszak adta lehetőségekkel. A családokban, faluközösségekben akkoriban még megvolt az emberi élet fordulóíhoz kapcsolódó szöveges és zenei kincstár, amelyből az alkalmaknak megfelelően lehetett (és tudtak!) válogatni a játszó vagy ünneplő események során a felnőttek, de a gyermekek is.

Ma már ez nincs így. Az édesanyákat meg kell tanítani a dúdolókra, altatókra, ringatókra, ölbeli játékokra és a gyermekeknek énekelhető népi és komponált gyermekdalokra, hiszen már őket sem igen vették ölbe a szüleik, nagyszüleik; nincsenek saját élményeik, emlékeik, de a régi, óvodáskori dalaikra is alig-alig emlékeznek már, és legtöbbször semmiféle példát nem látnak maguk előtt a gyerekekkel való énekes-mondókás foglalkozásra a tágabb családban. A Ringató ezért az édesanyák nevelésével foglalkozik elsősorban: jól énekelhető népdal- és gyermekdalkincset és számtalan játékötletet kapnak ahhoz, hogy az otthon intimitásában gyermekeikkel örömteli, meghitt pillanatok tudjanak teremteni a mindennapok során.

Az emberi kötődéssel (*attachment*) foglalkozó empirikus pszichológiai kutatások az elmúlt évtizedekben sorra bizonyítják be azt a józan feltételezést, amely szerint az érintés, ölelés, kézben-ölben tartás, ringatás, dúdolás, éneklés és a ritmikusmozgás-alapú ölbeli játék az anya-gyermek (apa-gyermek, nagyszülő-gyermek, gondozó-gyermek, óvónő-gyermek) kapcsolatára (vö. *Atkins, Bowlby és Ainsworth megfigyelései, Zsolnai, 2001*) egyértelműen pozitív hatással van. Az újszülött ösztönös viselkedési mintái – úgymint kapaszkodási reflex, szopás, ölelés – megfelelő inger hatására az anya-gyermek kötődés kialakulását okozzák. „A biztonságot közvetítő anyai magatartás az egyik legfontosabb alapja a gyermeki személyiség fejlődésének” (*Zsolnai, 2001: 39*). A Ringató hozzá kíván járulni a gyermekek érzelmi kompetenciájának fejlesztéséhez azáltal, hogy az érintés és a testi kontaktus fontosságára is megtanítja az édesanyákat.

Az érzelmi és szociális kompetencia fejlődésén kívül a mozgás- és beszédkészség-fejlődésre is komoly hatással van mindaz, ami a Ringatón és a Ringató által történik. Csépe Valéria kutatóprofesszor írja: „*A zene azonban nem csupán egyfajta agyfényesítő. Erőteljesen hat az érzelmekre, a mozgásfejlődésre, az ének mintegy húzza a nyelvi fejlődést. Az együtténeklés, az énekkel, mozgással kísért ringatók, döcögtetők az anya-gyerek kapcsolatnak is legalább olyan jót tesznek, mint a közös játék, s az esti mese*” (Csépe, 2010).

A zenepedagógusoknak fegyvertény az is, hogy a gyermek a családban kapja meg az első zenei impulzusokat, ezért okvetlenül fontos, hogy ezek az alapok jók legyenek, hogy legyen majd mire építkezni a gyermekévek során. A Ringató „megágyaz” az óvodai zenei nevelésnek, amely ha valóban a jelenleg érvényben lévő normák szerint valósul meg, stabil alapot ad az általános iskolai ének-zenei tanulmányokhoz és általában véve a kognitív fejlődéshez (vö. transzferhatások, *Barkóczy, Pléh, 1978*), illetve a zeneiskolai szolfézs- és hangszertanuláshoz.

A Ringatón egyedülálló oktatási-nevelési szituáció valósul meg, hiszen egyidejűleg történik iskolarendszeren kívüli, szabadidős felnőttoktatás, és kisgyermekkorú indirekt zenei nevelés. A foglalkozásvezetők („képzők”) hetente egy alkalommal, harminc perces foglalkozáson nyújtanak mintát a szülők-nagyszülők részére a családban történő zenei nevelés lehetőségeire, és hívják fel a figyelmet annak fontosságára. A kodályi gondolatok egyik lehetséges értelmezése a korai kezdésen kívül éppen az, hogy kiemeli a szülő szerepének fontosságát a zenei nevelésben, de kifejezi az általános értelemben vett zenekultúra hatását is, amelynek kialakítása nemzedékek felelőssége (*Turmezeyné, Balogh, 2009*).

Ma, a fogyasztói társadalmak korában, a zeneipar és a média ontja a silány, értéktelen, ízlésromboló zenei termékeket, amelyek alól nem menekülhet a kisgyermekes családok köre sem.. A jóindulatú, gyanútlan szülő, még ha a legjobb szándékkal veszi is meg gyermekének a divatos gyereklemezeket, akaratlanul is hibát követhet el. A legjobb minőségű, legkiválóbb művészekkel készített CD-felvételek sem pótolják ugyanis az édesanya hangját, érintését.. A Ringató ezért arra törekszik, hogy értékes, az idők próbáját kiállt és a jövőben is kiálló zenei anyagot mutasson és tanítson meg az érdeklődő szülőknek, hogy az *élőzene hatásával* (édesanya, édesapa énekhangja) és a *közös játék örömeivel* segítsék elő kicsinyük fejlődését, ne pedig igénytelen, ízléstelen gépzenével. Ez persze nem azt jelenti, hogy az édesanyának zeneileg magas szinten képzettnek kell lennie, hiszen nem csak tanult muzsikus foglalkozhat jól a gyermekével. Tapasztalataink és a kutatás hipotézise szerint a szülők többsége nem tanult zenét gyermekkorában, a zenetanulásnak még csak az alapfokát jelentő zeneiskolába is csak kevesen jártak. A szülői visszajelzésekből és a *Ringató Énekes Óvoda* (óvodás korú

gyermek zenei képességfejlesztő foglalkozása) iránti nagy érdeklődés alapján kijelenthetjük, hogy a családok felismerték a zenei nevelésben rejlő lehetőségeket, és arra törekednek, hogy gyermeküket a „ringató korból” kinőve is rendszeres zenei képzésben részesíttessék. Dicséretes ez azért is, mert a zenei nevelés nyitottá tesz más művészetek befogadására, egyúttal igényességre és életszeretetre is nevel. A léleknek a zene ugyanúgy nélkülözhetetlen, mint a testnek a levegő: erőt, támaszt és boldogságot ad a mindennapokban és az ünnepeken, gyermeknek, felnőttnek egyaránt. *„A zene lelki táplálék és semmi mással nem pótolható. Aki nem él vele: lelki vérszegénységben él és hal. Teljes lelki élet zene nélkül nincs. Vannak a léleknek régiói, melyekbe csak a zene világít be”* (Kodály, 1964: 156).

A Ringató tartalmi és formai jellemzői

A Ringató program központi honlapján (www.ringato.hu), a fejlécben olvasható: „A Ringató nem zenebölcsi. A Ringató nem korai fejlesztés.” Akkor hát mi a Ringató? – tehetjük fel értetlenkedve a kérdést, hiszen zenés foglalkozásról van szó, a megcélzott korosztály alapján pedig jogos a bölcsőde szó használata; de igaz az is, hogy a Ringatóra járó gyermekek képességeiket tekintve igen jól fejlettek, tehát gyanítható, hogy ez is egy a sokféle, divatos fejlesztő foglalkozás közül. Azon túl, hogy a Ringató nem korai fejlesztés, nem „zenebölcsi”, még csak nem is előadás: a foglalkozásvezető nem koncertet ad, hanem mintát a jó gyakorlatra. Mi tehát a Ringató?

A Ringató olyan „felnőtt énekóra”, amelyet kivételesen minden résztvevője szeret, emiatt valódi közösségi élmény. Dacára annak, hogy közvetlenül nem törekszik a három év alatti kisgyermek zenei képességeinek fejlesztésére (az életkori sajátosságok ezt nem engedik), indirekt módon mégis rendkívül hatásos zenei nevelést valósít meg az egész család számára. Sem a szülő, sem a gyermek számára nincs tanítás, nincs gyakoroltatás, nincs számonkérés, van viszont mintaadás és zenei ingerekben gazdag, kellemes, szeretetteljes légkör, ahol a gyermek – Forrai Katalin szavaival élve – örömmel „hangicsál” (Forrai, 1994).

A heti félórás foglalkozások célja, hogy a szülők megismerjék és élményszerű tanulás során elsajátítsák azt a zenei anyagot (dal-, mondóka- és ölbéli játék-gyűjtemény), amely a kodályi elvek alapján ennek a korosztálynak (0-3 év) megfelel. A tudatosság érdekében a szülők megkapják a legfontosabb módszertani tudnivalókat is a művészeti nevelés mellett. A foglalkozásokon kizárólag élő énekes és élő hangszerjáték hallható, CD-felvétel sosem. A gyermekek nem kapnak hangszert a kezükbe (gyermekeknek szánt ritmushangszerekre gondoljunk), mert csak zajkeltésre tudják ebben a korban használni azokat, zenei élményt nem tudnak még teremteni. A Ringatón nincsenek korcsoportra osztva a gyerekek: születéstől

óvodakezdésig jöhetnek a foglalkozásokra, de már a várandósok is egyre gyakrabban részt vesznek egy-egy alkalmon, így vannak gyerekek, akik már magzati korban részesülnek ebből a zenei élményből. A tapasztalatok és a kutatási eredmény tanúsága szerint leginkább az egymásfél éves korú gyermekek élvezik igazán a foglalkozást, és náluk tapasztalható a legtöbb eredmény.

A Ringató foglalkozások anyaga

Elsősorban az *ölbeli játékok* (Kiss, 1891), azaz a felnőtt és a gyermek bensőséges kapcsolatát tükröző, kétszemélyes játékok alkotják a Ringató zenei anyagának gerincét. Ezek valójában „miniatűr drámák”, amelyeknek kezdete, fokozódó feszültsége és örömteli oldódása, csattanója van. Ide tartoznak a lovagoltatók, simogatók, csiklandozók, hajózők, hintáztatók, dülöngéltetők, jártatók, kar-kéz-láb és egyéb mozgásos játékok. A kisgyermek számára ezek a 10-20 másodperces, mozgásos-énekes-mondókás játékok jelentik a művészeti nevelés csíráit: ezek okozzák azt a katarzist, amelyet a felnőtt számára egy-egy művészeti alkotás befogadása jelent.

Az ölbeli játékok mellett a néphagyományból merített mondókák és a legkiválóbb magyar költők gyermekversei hangzanak el a foglalkozásokon. A felcsendülő magyar népdalok, a rokon- vagy más nemzetek népdalai, valamint a komponált magyar és európai gyermekdalok a gyermek szempontjából esztétikai funkciót látnak el (ezek az ún. „meghallgatásra szánt dalok”), míg a felnőttek számára a közös éneklés alkalmait adják.

A foglalkozásokon alkalmanként a vidám és kifejező állathangutánzó mondókák is előfordulnak a foglalkozásvezető előadásában, amelyek átmenetet képeznek a zene és a színház között. Ezek ugyanúgy a hangulatkeltést szolgálják, mint az énekes és hangszeres zenehallgatás. A Ringatón a foglalkozásvezető hangszeres képzettsége alapján rendre megszólalnak különféle fúvós és vonós hangszerek, valamint néhány ritmushangszer, kizárólag élő előadásban. Különösképp kedvelik a szülők azokat az egyszerű, zenei didaktikai játékokat, amelyek példát adnak a zenei színek váltakozására: a halk-hangos különbségére, a magas-mély reláció és a lassú-gyors tempóváltás érzékeltetésére. Ezek a ritmusvisszhang, a dallamvisszhang és a dallambújtatás.

Kapcsolódás a kodályi koncepció és a Ringató között

A Ringató Országos Zenei Nevelési Program a kodályi koncepcióra épül, amennyire csak lehetséges, adaptálja Kodály zenei nevelési eszméit.

Kodály azt tanította, hogy a zene emberformáló erő, kihat az egész személyiségre; az értékes zene fogékonnyá tesz a szépség befogadására, formálja az ízlést és a magatartást. Azt vallotta, hogy csak művészi értékű zene lehet a zenei nevelés alapja, ez tehát a mérce. A Ringatón a gondos zenei válogatásnak köszönhetően valóban művészi értékű dalkincshez jutnak hozzá a családok. A tájékozódásban segítséget ad Gállné Gróh Ilona: Ringató – Énekeljünk és játsszunk a legkisebbekkel c. dal- és játékgyűjteménye (a tanulást segítő CD-melléklettel és kottákkal), valamint a Ringató – Énekeljünk magyar népdalokat c. népdalgyűjtemény (szintén kottával és hangzóanyaggal).

Mindenki ismeri azt az elhíresült kodályi mondatot, hogy „Legyen a zene mindenkié!”. Ez azt jelenti, hogy nagy tömegeknek kell zenei műveltséget adni, ez az „országépítés”. Azzal, hogy a Ringató Magyarország határain belül 97 településen, illetve külföldön alkalmi vagy rendszeres jelleggel néhány országban már jelen van (Anglia, Ausztria, Németország, Svájc), egyre közelebb kerül az egyik legfontosabb kodályi elvhez. A zenei nevelést születéstől kell kezdeni, deklarálta Kodály. A Ringató célcsoportja a 0-3 éves korosztály, de rendszeresen előfordul, hogy várandós kismamák is részt vesznek a foglalkozásokon, illetve az is, hogy nagyobb testvér is jelen van a kicsi mellett, aki szintén élvezi a zenés játékokat. A zenei nevelésnek minden nép saját hagyományából kell kiindulnia, hiszen a néphagyományban nyelv és dallam még egységben van. Kodály azt vallotta, hogy a magyar népdal révén ismerjük meg zenei anyanyelvünket. A Ringató „tananyaga” döntően népi eredetű: mondókák, népdalok, ölbeli játékok és népi gyermekdalok alkotják. A Ringató megfelel annak a kodályi tézisnek, hogy a kis zenei formákon keresztül juthatunk el a világirodalom remekeihez. Az ölbeli játék mint kis zenei forma, a művészeti nevelés csírája ebben az életkorban. Az éneklés az aktív zenélés legtermészetesebb módja, tanította Kodály, felhívva a figyelmet arra az egyszerű tényre, hogy a „hang mindig kéznél van”. A szociális hátrányok leküzdésében fontos szempont, hogy ezzel a „belső hangszerrel” minden ember rendelkezik. A Ringatón ez az elv is megvalósul, legnagyobbbrészt énekléssel történik az aktív zenélés.

A zene legyen közösségi élmény is, mondja Kodály, aki ezzel a társas éneklés gyakorlására, a kórusmozgalom elindítására ösztönöz. A Ringató valódi közösségi élmény, hiszen a hétre hétre összejáró családok nem pusztán a saját gyermekükkel történő interakcióban, hanem csoportban élik át a foglalkozások élményét. A Ringató kiváló alkalom a kismamák találkozására, új kapcsolatok, barátságok is kötődnek a foglalkozásokon. Az összetartozás öröme és a közösségi élményt fokozza az *Énekelj velünk!* elnevezésű,

budapesti „ringatós kóruspróba” is, ahol havonta egyszer összegyűlnek a jó hangú, kottaolvasásban többnyire járatos anyukák, pusztán az éneklés örömeért.

A Ringató szempontjából megvalósuló utolsó kodályi elv az, hogy a zenei elemeket közvetlen, élő zenével kell megtanulni. A Ringató foglalkozáson kizárólag élőzene szólalhat meg a foglalkozásvezető és a résztvevők előadásában.

Fontos útravalóul kaptuk mindnyájan zenetanároktól, hogy minden gyermek fejleszhető, illetve a zenei műveltség akadályozója a zenei analfabetizmus – ezért fontos a sokszor „nemszeretem” zenei írás-olvasás és a relatív szolmizáció elsajátítása az iskolában. A zenei ingerek iránt fogékonyra tett kisgyermek minden bizonnyal érdeklődő „nagy gyerekké” cseperedik, aki rendelkezni fog a szükséges benső motivációval a zenei alpműveltség elsajátításához.

A kisgyermekkor zenei nevelés célja és eredménye óvodáskor előtt

Mind a családban, mind a bölcsődében megvalósuló zenei nevelés legfontosabb célja az, hogy értékes, a korosztálynak megfelelő, magyar zenei anyaggal felkeltsük a gyermek zenei érdeklődését, valamint érzékennyé, figyelmessé, fogékonyra tegyük a szűkebb és tágabb környezetének hangjai iránt. Célunk az is, hogy az énekléssel és az énekes játékkal (itt: ölbeli játék) érzelmileg gazdagítsuk; spontán hangadásra és ritmikus mozgásra serkentsük; valamint az, hogy felébresszük az utánzási kedvét (*Forrai, 1994*). A fenti cselekmények, a tudatos zenei nevelés hatására spontán fejlődésre számíthatunk a gyermek érzelmi fejlődésében, gátlásainak oldódásában, társas kapcsolatainak pozitív alakulásában, képzelete és emlékezete fejlődésében, figyelmének koncentrációjában, valamint a két leglátványosabb terület: a mozgás- és beszédképesség fejlődésében és nem utolsósorban a zenei képességeinek fejlődésében.

Kutatási eredmények

A Ringatóval kapcsolatos, három dél-dunántúli megyét felölelő kutatásom során a lehetőségekhez képest – szociometriai méréssel alátámasztott – objektív visszajelzést szerettem volna kapni azokról az állításokról, amelyeket a Ringató bemutatásakor, népszerűsítésekor alkalmazunk (vö. 1. és 4. hipotézis). Tízkérdéses, online kérdőíves kutatásommal az alábbi hipotéziseimre vártam választ:

- (1) A Ringató nagymértékben hozzájárul az anya-gyermek kötődés szorosabbá tételéhez.
- (2) Az édesanya gyermekkor zenei élményei (nem csak tanulmányai) meghatározzák gyermeke zenei taníttatásához való hozzáállását.

(3) Az a szülő, aki saját maga is örömet leli a közös éneklésben és játékban, gyermekét hároméves kora után is rendszeresen zenei képzésben kívánja részesíteni (zeneóvodába, később zeneiskolába szándékozik iratni).

(4) a Ringatóra járó gyermekek mozgásfejlődése és beszédkézsége gyorsabb ütemben fejlődik az „átlagosnál” (vö. *Jávorszky*, 2009).

A felmérést online kérdőív segítségével végeztem (www.questionpro.com), amelyet a Somogy, Tolna és Baranya megyében Ringatóra járó édesanyák töltöttek ki, összesen 47 fő. Őket személyesen, elektronikus levelezőlista segítségével és a saját ringatós honlapjainkon keresztül értük el (az érintett megyékből öten foglalkozásvezetők). A kitöltésre három hét állt rendelkezésre. Előzetes várakozásként 100 kitöltött adatlapra számítottam (becslésem szerint 150-200 ringatós család lehet e három megyében), de ennek alig fele, mindösszesen 47 válasz érkezett be, 81 megtekintésből. A vártnál csekélyebb létszámot okozhatja az is, hogy feltehetőleg nem minden család tudott élni a kizárólag online történő válaszadás lehetőségével. Fontosnak tartom megemlíteni azt is, hogy bár a Ringató behálózza az egész országot, a legtöbb család Budapesten és az agglomerációban jár foglalkozásokra. Ha nem is egzakt tudományos mércével, de jól érzékelteti ezt a központi, budapesti ringatós rendezvények nagy látogatottsága (évnnyitó, karácsony, anyák napja, évváró), amelyekre vidékiek viszonylag csekély számban jutnak el.

A válaszadók 42,55 százaléka (20 fő) 28-32 életév közötti, 40,43 százaléka (19 fő) pedig 33-37 év közötti édesanya. 6 fő a fiatalabb, 2 fő az idősebb korosztályhoz tartozik. A mintában nem szerepelt 23 évesnél fiatalabb és 42 évesnél idősebb személy.

A válaszadók legmagasabb iskolai végzettsége döntően főiskolai (46,81%) és egyetemi (27,66%), illetve 2,13% posztgraduális (1 fő). A válaszadók kétharmada tehát értelmiségi, aki minden bizonnyal felismerte a Ringatóban rejlő szellemi értéket, ezért tartja fontosnak, hogy gyermekével részt vegyen a foglalkozáson. A legalább érettségivel rendelkezők aránya 17,02% (8 fő).

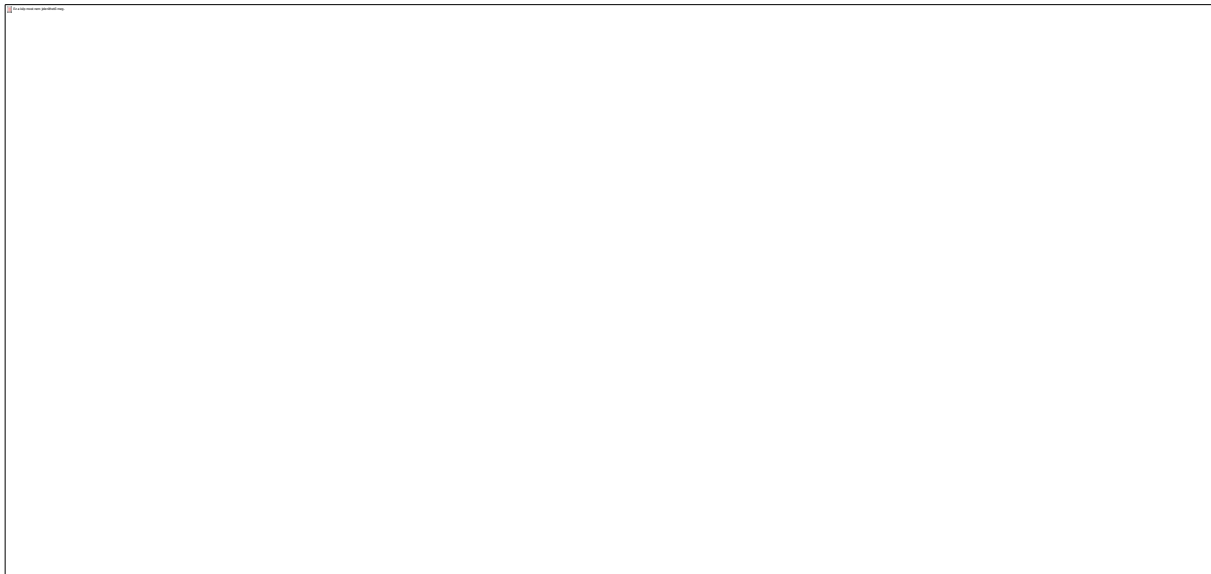
A gyermek életkora:: a legnagyobb arányban, 23,4%-kal a 2-2,5 éves korosztály képviselteti magát a mintában (11 fő), majd 19,15%-kal a 16-18 hónaposok következnek (9 fő), utánuk pedig 14,89%-kal a 2,5-3 évesek jönnek (7 fő). 7 hónapos kortól 24 hónapos korig arányosan 3-3% szerepel a mintában. Érdekes, hogy 6 hónaposnál fiatalabb gyermekekre nem utalnak a válaszokban, kivéve 1 fő magzatot.

A kitöltők 42,55%-a (20 fő) 1-6 hónapja, 23,4%-a (11 fő) 13-18 hónapja, 14,89% (7 fő) pedig 7-12 hónapja jár Ringatóra. A válaszadók 6,38% százaléka (3 fő) kevesebb, mint egy

hónapja, 4,26%-a pedig már 19-24 hónapja rendszeres résztvevője a foglalkozásoknak. 47 főből 4 édesanya válaszolta azt, hogy több, mint 2 éve járnak heti rendszerességgel Ringatóra.

Kíváncsi voltam, mi az, ami az édesanyának a legnagyobb örömet okozza a foglalkozáson (vö. 3. hipotézis). A szülők több, mint a fele (55,32%, 26 fő) a gyermekével történő közös játékot jelölte be a listán. 11 fő (23,4%) a jó hangulatot kedveli leginkább, 4 fő (8,51%) a közös éneklés miatt szeret Ringatóra járni. A válaszadók 6,38%-a (3 fő) leginkább a meghallgatásra szánt dalokat kedveli a foglalkozásvezető előadásában, ugyanennyien a jó társaság miatt mennek el a Ringatóra. Érdekességként megemlíteném, hogy egy szülő preferenciái között sem szerepel első helyen a foglalkozásvezető hangszerjátéka; feltehetően azért, mert ez egybecseng a személyes tapasztalataimmal a gyermekekre van nagyobb hatással a hangszerek (furulya, hegedű, triangulum) hangja. Hipotézisem volt, hogy az a szülő, aki saját maga is örömet leli a közös éneklésben és játékban, gyermekét hároméves kora után is rendszeresen zenei képzésben fogja részesíttetni (zeneóvodába, később zeneiskolába íratja). E hipotézisem egyértelműen bizonyítást nyert. Az anya Ringatón átélt élményei és gyermeke zenei jövőjének korrelációját az 1. ábra szemlélteti.

1. ábra: Az anya ringatós élményei és gyermeke zenei jövőjének korrelációja

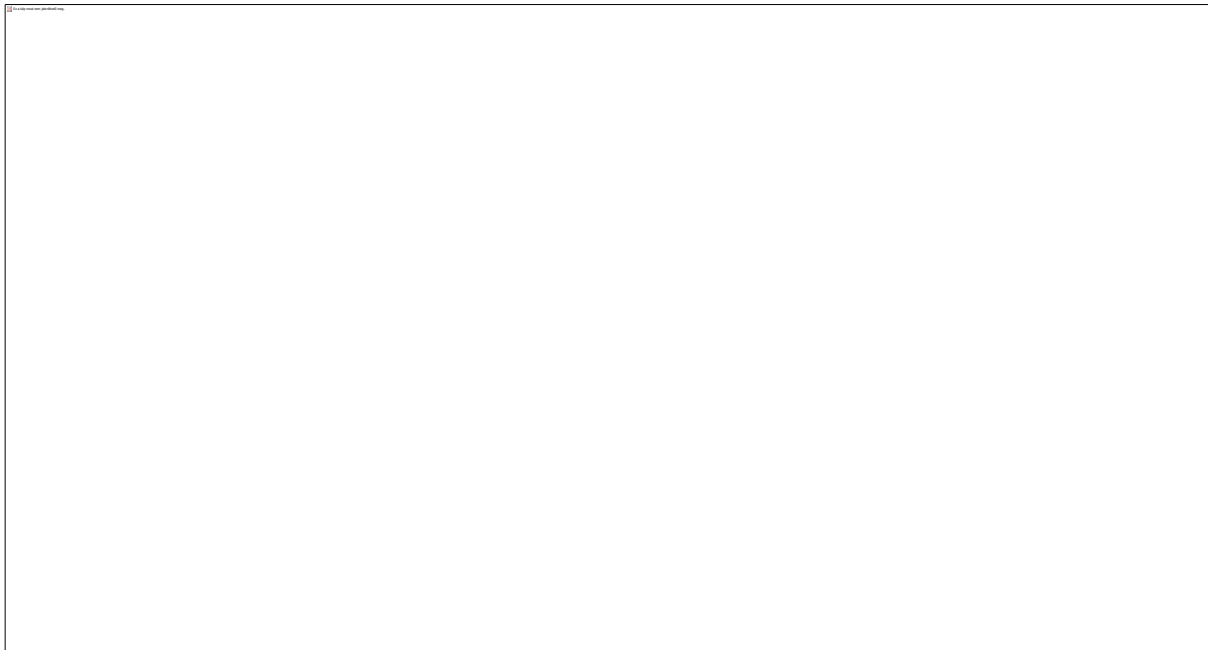

Feltételeztem azt is, hogy az édesanya gyermekkori zenei élményei (nem csak tanulmányai) meghatározzák gyermeke zenei taníttatásához való hozzáállását, ezért rákérdeztem a szülő zenei végzettségére és a gyermeke zenei nevelésével kapcsolatos tervére. A szülők fele (51,06%, 24 fő) nem tanult gyermekkorában zenét. 10 fő (21,28%) énekelt ugyan kórusban, de zeneiskolába nem járt. Csak 10,64% (5 fő) végzett zeneiskolai

tanulmányokat, illetve ugyanennyien jártak egyszerre zeneiskolába is, és énekeltek kórusban is. Magánúton 3 fő (6,38%) tanult gyermekkorában zenét.

A szülők 87,23%-a (41 fő) tervezi, hogy zeneóvodai foglalkozásra és/vagy a későbbiekben zeneiskolába járattja majd a Ringatóból kinövő, óvodáskorba lépő gyermekét. 3 fő (6,38%) tovább erősíti az igenlők táborát, mert bár szeretné ugyan zenére taníttatni gyermekét, nem tud a lakóhelye környékén ilyen lehetőségről. Mindösszesen 3 fő (6,38%) válaszolt nemmel a kérdésre. Feltételezhetően azért, mert mint ahogy ők maguk is tanultak, ugyanúgy saját gyermekük zenei nevelését is magánúton kívánják biztosítani. A 2. ábra jól szemlélteti az anya zenei múltja és a gyermeke tervezett zenei jövője közötti összefüggést.

2. ábra: Korreláció az anya zenei múltja és gyermeke zenei jövője között

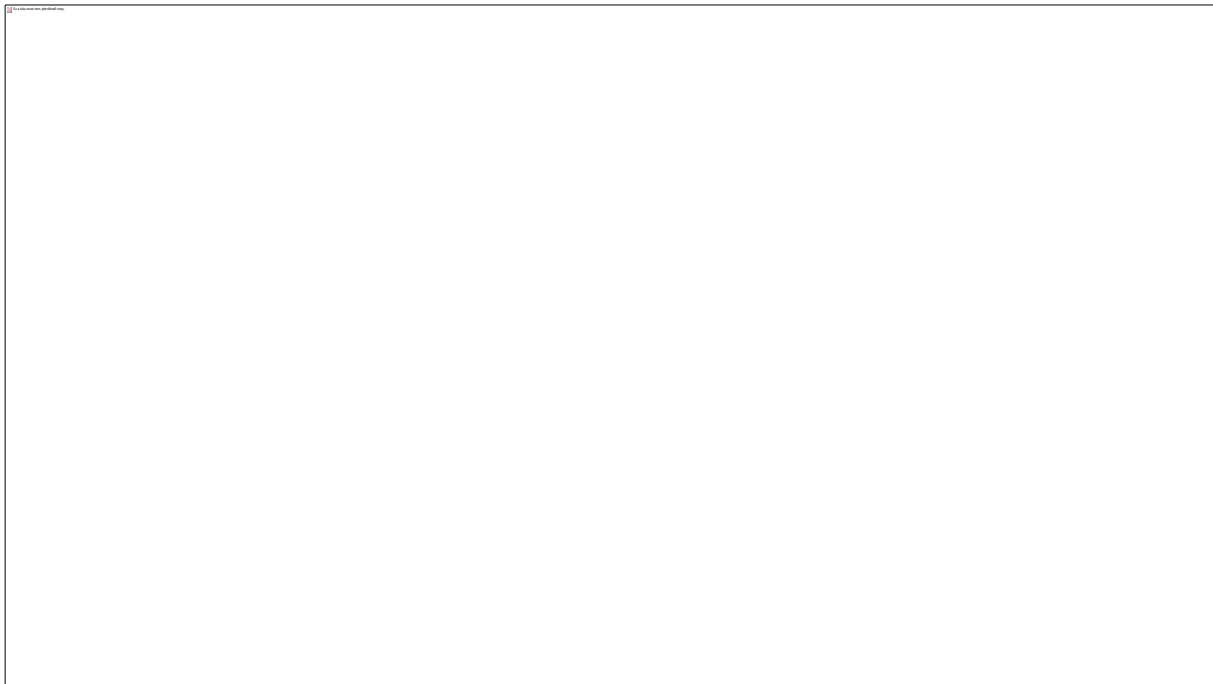
A szakirodalom tanúsága szerint a korai fejlesztés – ezen belül a zenei nevelés – igen kedvező hatással van a gyermek mozgás- és beszédfejlődésére (Forrai, 1994). Az ölbeli játékok mozdulatvilága fejleszti a gyermek egyensúlyérzékét és ritmusérzékét, és általánosságban összerendezi a nagymozgást, hat a test-séma alakulására és a finommotorikára. Ezek a készségek, ha jól fejlettek, a későbbiekben a kognitív készségek pozitív alakulásában is komoly szerepet játszanak (vö. transzferhatások, *Barkóczi, Pléh, 1978*).

Egy-egy kérdéssel megpróbáltam alátámasztani azt a hipotézisemet, hogy a Ringatóra járó gyermekek mozgásfejlődése és beszédkézsége gyorsabb ütemben fejlődik az átlagosnál. Hipotézisem alapjául a saját gyermekem fejlődése és a „kezem alól kikerülő” ringatós

gyermekek körében megtapasztaltak szolgáltak – dacára annak, hogy a Ringató „nem korai fejlesztés”. Íme, az eredmények:

Arra a kérdésre, hogy mikor kezdett a gyermek járni, a legtöbben a 12. és 13. hónapot jelölték meg (8-8 fő, 17,39-17,39%). 6-6 fő (13,04-13,04%) a 10. és 11. hónapot, 1 fő (2,17%) pedig a 9. hónapot. 4 gyermek (8,7%) 14 hónapos, 3 gyermek pedig (6,52%) 15 hónapos korában indult el egyedül. A válaszadók 15,22%-a (7 fő) nyilatkozta, hogy gyermeke túl fiatal még ahhoz, hogy járjon. 1 gyermek (2,17%) 17 hónaposan, 2 pedig (4,35%) 18 hónaposan tette meg az első önálló lépéseit. 1 szülő – vélhetően figyelmetlenségből – nem válaszolt a kérdésre. A szakirodalom igen tág intervallumot hagy az önálló járás normális, szokásos idejének – 9-15 hónap (Jávorszky, 2009) –, ezért nem állíthatjuk, hogy a fenti eredmény a kérdés tekintetében szignifikánsan különleges lenne, mindazonáltal a járás és a ringatós múlt keresztpróbája bizonyítja, hogy a Ringató pozitív hatással van a mozgásfejlődésre (3. ábra).

3. ábra: A Ringató hatása a mozgásfejlődésre

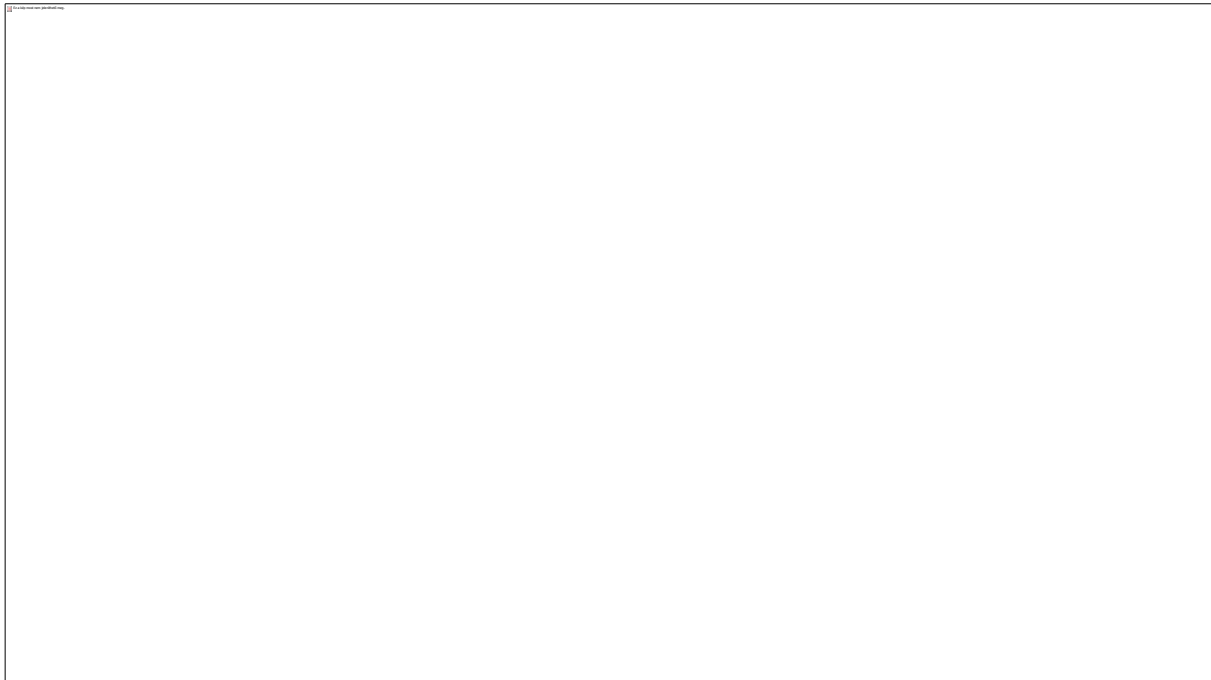

Ami a beszédfejlődést illeti: hipotézisem szerint a Ringatóra járó gyermekek beszédkésztsége az átlagosnál fejlettebb. A kérdőívben rákérdeztem, mikor kezdett mondatokban beszélni a gyermek. Itt nem a szituatív beszéd időszakára voltam kíváncsi, hanem a kontextusos beszédére, amely már a logikai összefüggésben való beszéd időszaka: még ha csak kétszavas mondatokkal is, de már alannyal és állítmánnyal (Jávorszky, 2009). A válaszadók 46,81%-a (22 fő) szerint a gyermek még túl fiatal ahhoz, hogy beszéljen. 12 fő (25,53%) válaszolta azt, hogy 18-20 hónaposan kezdett mondatokban beszélni a gyermeke, 7

gyermek (14,89%) pedig 21-23 hónaposan. Az életkor előrehaladtával egyre csökken az arány: 4 gyermek 24-26 hónaposan (8,51%), 1-1 gyermek pedig 27-29, ill. 30-32 hónaposan (2,13-2,13%) kezdett el rendezetten beszélni. Úgy vélem, ebben a kérdésben bátrabban kimondhatjuk, hogy a Ringatóra járó gyermekek – a sok mondókázás és éneklés révén – fejlett beszédkészséggel rendelkeznek az életkorukhoz képest (Cole és Cole, 2006).

Természetesen akkor jelenthetnék ki egyértelműen, hogy ez így van, ha rendelkezésünkre állna kontrollcsoport és egzakt mérőeszköz a hipotézis bizonyítására. Az biztos, hogy a nyelvi fejlődést pozitívan befolyásoló zenei neveléssel gyakorlatilag kiküszöbölhető a diszlexia, a diszgráfia és a diszkalkulia, ezért lenne fontos minél több gyermeknek zenei nevelésben részesülnie, még hozzá a lehető legkorábbi időponttól. A beszéd és a ringató múlt korrelációját a 4. ábra szemlélteti.

4. ábra: Beszéd és ringató múlt korrelációja

A legizgalmasabb feladat az volt számomra, hogy bebizonyítsam, a Ringató nagymértékben hozzájárul az anya-gyermek kötődés szorosabbá tételéhez. Arra a kérdésre, hogy amióta Ringatóra járnak, változott-e az édesanya kapcsolata a gyermekével, az alábbi válaszokat kaptam:

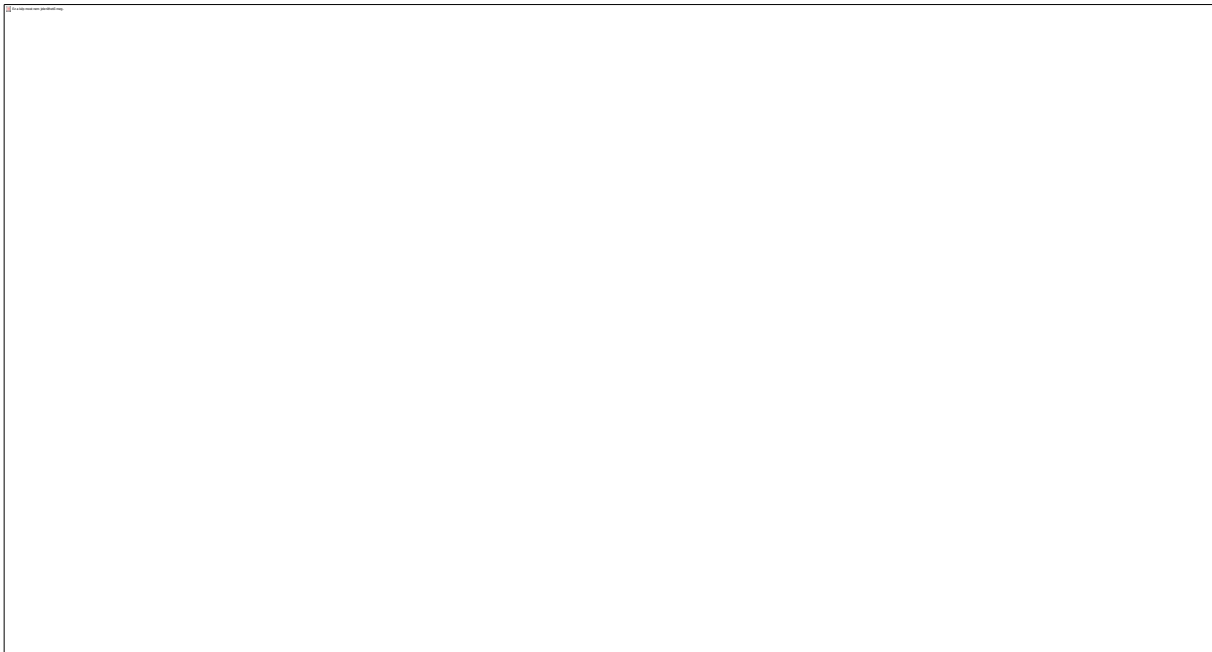
- azóta kevésbé kötődik hozzám: 1 fő (2,13%)
- nem tapasztalok számottevő változást: 14 fő (29,79%)
- igen, úgy tűnik, azóta közelebb kerültünk egymáshoz: 4 fő (8,51%)

- eddig is bensőséges volt a kapcsolatunk, de a közös zenés játék még közelebb hozott bennünket egymáshoz: 20 fő (42,55%)

- nemcsak velem, de más családtaggal is szorosabb a kapcsolata, amióta ölbeli játékokat játszunk vele: 8 fő (17,02%)

A válaszadók mintegy kétharmada tehát azt válaszolta, hogy amióta Ringatóra járnak, erősebb a kapcsolata gyermekével, illetve a gyermeknek övele és más családtaggal, akivel játsszák az ölbeli játékokat. A megkérdezettek mintegy 30%-a nem tapasztalt változást. Keresztpróbát végeztem az ok kiderítésére (4. ábra), és azt láttam, hogy akik ezt válaszolták, kevesebb, mint 1 hónapja járnak csak Ringatóra. Számottevő változást ilyen rövid idő alatt értelemszerűen nem lehet elérni.

5. ábra: Anya-gyermek kötődés és ringatós múlt korrelációja

A fentiekben bemutatott, a szándékok szerint csak a sarkalatos pontokra rámutató, dél-dunántúli felmérésnek, mint a Ringató történetében lezajlott legelső kutatásnak, a jövőben mindenképpen lesz folytatása. Az MTA Pszichológiai Kutatóintézetén belül működő *Csecsemőakadémia* ugyanis a Ringató-foglalkozások pszichológiai hatásait felmérő vizsgálsorozatba kezdett, amelynek keretében 2011 őszétől felmérést végeznek a ringatós családok körében, országos viszonylatban, releváns mintán, nagyobb kutatócsoporttal, sajátosan erre a célra kidolgozott mérőeszközzel.

Összegzés

A kismintás kutatás eredményei szerint a Ringatóra járó szülők (édesanyák) kétharmada felsőfokú végzettséggel rendelkező értelmiségi, akik felismervén a Ringatóban rejlő szellemi értéket, fontosnak tartják gyermekük zenei nevelését. A Ringatóra döntően a 1,5-2,5 éves korú gyermeket viszik el a szülők, akik fél-másfél éven át járnak a foglalkozásokra. Az anyák a gyermekükkel történő közös játékot tartják a legörömtelibbnek, de minden ötödik szülő a jó hangulat kedvéért jár foglalkozásra. A Ringató egyértelműen pozitív hatással van az anya-gyermek, ill. apa-gyermek, nagyszülő-gyermek közötti kötődés minőségére.

Fontos hozadéka a kutatásnak, hogy bár csak minden tizedik szülő részesült gyermekkorában intézményes zenei nevelésben, a megkérdezettek 87 százalékának nevelési elképzelései között szerepel az, hogy gyermekét a Ringátós korosztályból kinövéen zeneóvodába, majd pedig zeneiskolába írassa. Ezzel a Ringató voltaképp „kitermeli” a zeneóvodák és zeneiskolák közönségét, ahol felnőnek a későbbi koncertlátogató generációk.

A mozgás- és beszédfejlődés vizsgálata során a kutatási eredmények nem mutattak szignifikáns eltérést a fejlődéslélektan szakirodalmából megismert, tág intervallumú eredményekhez képest, mindazonáltal a keresztpróbák bizonyítják, hogy a Ringató pozitív hatással van a mozgás és a beszéd fejlődésére. E hipotézisek árnyalt bizonyításához nagy mintás, kontrollcsoportos vizsgálat szükséges. Jelen kutatás azonban csak arra vállalkozott, hogy ráirányítsa a szakmai és tudományos elit figyelmét a Ringatóra, ill. a szülővel történő kisgyermekkorai zenei nevelésben rejlő lehetőségekre. Az, hogy a Magyar Tudományos Akadémia foglalkozik e kérdéssel, reményre ad okot a Ringató és a legkisebbek zenei nevelése iránt elkötelezettek számára.

IRODALOM

Cole, M. – Cole, S.R. (2006): *Fejlődéslélektan*. Második, átdolgozott kiadás. Osiris Kiadó, Budapest.

Csépe Valéria (2010): Agyfényesítő zene. *Mindennapi Pszichológia*, 2010.02.14.

Forrai Katalin (1994): *Ének a bölcsődében*. Hetedik kiadás. Editio Musica Budapest Kiadó, Budapest.

Jávorszky Edit (2009): *Fejlődépszichológia*. Nyugat-magyarországi Egyetem Benedek Elek Pedagógia Kar, Sopron.

Kiss Áron (1891): *Magyar gyermekjáték-gyűjtemény*. Hornyánszky V. Kiadó, 1891, Akadémiai Kiadó, 1984.

Kodály Zoltán (1964): *Visszatekintés I.* Szerk. Bónis Ferenc; Zeneműkiadó, Budapest.

Szőnyi Erzsébet (1986): *Kodály Zoltán nevelési eszméi*. Tankönyvkiadó Vállalat, Budapest.

Turmezeyné Heller Erika - Balogh László (2009): *Zenei tehetséggondozás és képességfejlesztés*. Kocka Kör Tehetséggondozó Kulturális Egyesület és Faculty of Central European Studies, Constantine the Philosopher University in Nitra.

Zsolnai Anikó (2001): *Kötődés és nevelés*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest.